

DOGFENNAU SY'N MYND GYDA'R BIL
Caiff Nodiadau Esboniadol a Memorandwm Esboniadol eu hargraffu ar wahân.

Bil Llywodraeth Leol (Cymru)

[FEL Y'I PASIWYD]

CYNNWYS

Rhagarweiniol

- 1 Trosolwg
- 2 Prif ddiffiniadau

Awdurdodau lleol sy'n uno'n wirfoddol

- 3 Cynigion ar gyfer uno
- 4 Ymgynghori cyn gwneud cais i uno
- 5 Canllawiau ynghylch ceisiadau i uno
- 6 Pŵer i wneud rheoliadau uno
- 7 Awdurdodau cysgodol
- 8 Etholiadau a chynghorwyr
- 9 Awdurdodau â model gweithrediaeth maer a chabinet
- 10 Darpariaeth ganlyniadol etc. arall

Pwyllgorau pontio

- 11 Pwyllgorau pontio
- 12 Cyfansoddiad pwyllgorau pontio
- 13 Swyddogaethau pwyllgorau pontio
- 14 Is-bwyllgorau i bwyllgorau pontio
- 15 Darparu cyllid, cyfleusterau a gwybodaeth i bwyllgorau pontio

Trefniadau etholiadol etc. ar gyfer prif ardaloedd newydd

- 16 Cyfarwyddydau i gynnal adolygiad cychwynnol
- 17 Cyfarwyddydau a chanllawiau i'r Comisiwn
- 18 Cynnal adolygiad cychwynnol
- 19 Y weithdrefn ragadolygu
- 20 Ymgynghori ac ymchwilio
- 21 Adrodd ar adolygiad cychwynnol
- 22 Gweithredu gan Weinidogion Cymru
- 23 Rheoliadau etholiadol os na wneir unrhyw argymhellion
- 24 Cyfnodau adolygu yn y dyfodol

Trefniadau cydnabyddiaeth ariannol etc. ar gyfer prif awdurdodau lleol newydd

- 25 Cyfarwyddydau i Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol i gyflawni swyddogaethau perthnasol
- 26 Adroddiadau'r Panel
- 27 Cyfarwyddydau a chanllawiau i'r Panel
- 28 Datganiadau polisi tâl

Cyfyngiadau ar drafodion a recriwtio etc. gan awdurdodau sy'n uno

- 29 Cyfyngu ar drafodion a recriwtio etc. drwy gyfarwyddyd
- 30 Cyfarwyddydau o dan adran 29(1): atodol
- 31 Cyfarwyddydau o dan adran 29(1): darpariaeth bellach ynghylch cronfeydd wrth gefn
- 32 Cyfarwyddydau o dan adran 29(3): atodol
- 33 Cyfarwyddydau: canlyniadau tramgwyddo
- 34 Dehongli adrannau 29 i 36
- 35 Dyfarnu a yw trothwyon ariannol wedi eu croesi
- 36 Canllawiau mewn perthynas â thrafodion, recriwtio etc.

Gofynion gwybodaeth

- 37 Gofyniad ar awdurdod sy'n uno i ddarparu gwybodaeth i Weinidogion Cymru
- 38 Gofyniad ar awdurdod sy'n uno i ddarparu gwybodaeth i awdurdodau eraill

Darpariaethau eraill sy'n ymwneud â Phanel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol

- 39 Ymestyn dros dro swyddogaethau Panel sy'n ymwneud â phenaethiaid gwasanaethau y telir amdanynt i brif swyddogion
- 40 Newidiadau i'r ddyletswydd i roi sylw i argymhellion y Panel ynghylch cyflogau
- 41 Aelodaeth y Panel

Amrywiol

- 42 Arolwg o gynghorwyr ac ymgeiswyr na fu iddynt lwyddo i gael eu hethol yn gynghorwyr
- 43 Cynigion a gyflwynwyd cyn i Ran 3 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 gychwyn

Atodol

- 44 Rheoliadau
- 45 Dehongli
- 46 Cychwyn
- 47 Enw byr

Bil Llywodraeth Leol (Cymru)

[FEL YI PASIWYD]

Deddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru i wneud darpariaeth ar gyfer lleihau nifer y prif awdurdodau lleol yng Nghymru, ac mewn cysylltiad â hynny, ac i wneud diwygiadau eraill i gyfraith llywodraeth leol fel y mae'n gymwys mewn perthynas â Chymru.

Gan ei fod wedi ei basio gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ac wedi derbyn cydsyniad Ei Mawrhydi, deddfir fel a ganlyn:

Rhagarweiniol

1 Trosolwg

- Mae'r Ddeddf hon yn gwneud darpariaeth ar gyfer uno 2 brif ardal bresennol neu ragor i greu un brif ardal newydd, gyda phrif awdurdod lleol newydd, ac mewn cysylltiad â hynny; ac yn fwy penodol –
  - mae adrannau 3 i 10 yn gwneud darpariaeth sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n uno prif ardaloedd presennol i greu prif ardal newydd, gyda phrif awdurdod lleol newydd, mewn ymateb i gais gan y prif awdurdodau lleol presennol;
  - mae adrannau 11 i 15 yn gwneud darpariaeth i brif awdurdodau lleol ar gyfer y prif ardaloedd presennol yr arfaethir eu huno i greu prif ardal newydd sefydlu pwyllgorau pontio (pa un ai drwy reoliadau neu drwy Fil a gyflwynir yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru gan Weinidogion Cymru);
  - mae adrannau 16 i 24 yn gwneud darpariaeth ar gyfer trefniadau etholiadol a materion cysylltiedig mewn perthynas â phrif ardaloedd newydd;
  - mae adrannau 25 i 28 yn gwneud darpariaeth ar gyfer cydnabyddiaeth ariannol i aelodau ac uwch swyddogion prif awdurdodau lleol ar gyfer prif ardaloedd newydd, ac mewn cysylltiad â hynny;
  - mae adrannau 29 i 36 yn gwneud darpariaeth sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i osod cyfyngiadau ar drafodion, a gweithgareddau eraill, gan brif awdurdodau lleol ar gyfer prif ardaloedd yr arfaethir eu huno i greu prif ardal newydd;
  - mae adrannau 37 a 38 yn darparu ar gyfer gosod gofynion ar y prif awdurdodau lleol hynny i ddarparu gwybodaeth.
- Mae'r Ddeddf hon hefyd yn gwneud diwygiadau eraill i'r gyfraith llywodraeth leol; ac yn fwy penodol –
  - mae adran 39 yn gwneud darpariaeth i'r rheolaethau ar gyflogau penaethiaid gwasanaethau cyflogedig prif awdurdodau lleol fod yn gymwys i brif swyddogion eraill am gyfnod dros dro;
  - mae adran 40 yn gwneud newidiadau i'r ddyletswydd ar awdurdodau lleol penodol i roi sylw i argymhellion Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol;

- (c) mae adran 41 yn gwneud darpariaeth ynghylch aelodaeth Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol;
- (d) mae adran 42 yn diwygio'r darpariaethau sy'n ymwneud ag arolygon o gynghorwyr ac ymgeiswyr na fu iddynt lwyddo i gael eu hethol yn gynghorwyr;
- (e) mae adran 43 yn darparu ar gyfer arbed cynigion etholiadol a gyflwynwyd i Weinidogion Cymru cyn i Ran 3 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 ddod i rym.

2 Prif ddiffiniadau

- (1) Mae'r diffiniadau a ganlyn yn cael effaith at ddibenion y Ddeddf hon.
- (2) Ystyr "rheoliadau uno" yw rheoliadau o dan adran 6.
- (3) Ystyr "awdurdod sy'n uno" yw –
  - (a) prif awdurdod lleol ar gyfer prif ardal sydd i gael ei huno i greu prif ardal newydd yn rhinwedd rheoliadau uno, neu
  - (b) (ac eithrio pan fo'r cyd-destun yn darparu fel arall) prif awdurdod lleol ar gyfer prif ardal sydd i gael ei huno i greu prif ardal newydd yn rhinwedd darpariaethau Bil a gyflwynir yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru gan Weinidogion Cymru neu Ddeddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (4) Ystyr "prif ardal" yw sir neu fwrdeistref sirol yng Nghymru.
- (5) Ystyr "prif awdurdod lleol" yw'r awdurdod lleol ar gyfer prif ardal.
- (6) Ystyr "prif ardal arfaethedig" yw ardal a bennir fel prif ardal newydd –
  - (a) mewn cais o dan adran 3(1) neu mewn rheoliadau uno, neu
  - (b) mewn cynigion a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru (pa un ai mewn Bil drafft ai peidio), mewn Bil a gyflwynir yng Nghynulliad Cenedlaethol Cymru gan Weinidogion Cymru neu Ddeddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (7) Ystyr "awdurdod cysgodol" yw –
  - (a) awdurdod sydd wedi ei sefydlu fel awdurdod cysgodol yn unol â darpariaeth a gynhwysir mewn rheoliadau uno o dan adran 7, neu
  - (b) awdurdod sydd wedi ei ethol fel awdurdod cysgodol ar gyfer prif ardal newydd a bennir mewn Deddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn unol â darpariaeth a wneir gan y Ddeddf.
- (8) Ystyr "dyddiad trosglwyddo" –
  - (a) mewn perthynas ag achos pan fo ardaloedd prif awdurdodau lleol wedi uno (neu'n mynd i uno) i greu prif ardal newydd yn rhinwedd rheoliadau uno, yw 1 Ebrill 2018;
  - (b) mewn perthynas ag achos pan fo ardaloedd prif awdurdodau lleol wedi uno (neu'n mynd i uno) i greu prif ardal newydd yn rhinwedd Deddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yw 1 Ebrill 2020.
- (9) Ystyr "pwyllgor pontio" yw pwyllgor pontio a sefydlir yn unol â rheoliadau o dan adran 11.

*Awdurdodau lleol sy'n uno'n wirfoddol***3 Cynigion ar gyfer uno**

- (1) Caiff unrhyw 2 brif awdurdod lleol neu ragor, yn ddim hwyrach na 30 Tachwedd 2015 neu unrhyw ddyddiad diweddarach y caiff Gweinidogion Cymru ei bennu drwy reoliadau, wneud cais ar y cyd i Weinidogion Cymru yn cynnig uno eu prif ardaloedd i greu prif ardal newydd.
- (2) Nid yw adran 101 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 (trefniadau ar gyfer cyflawni swyddogaethau gan awdurdodau lleol) yn gymwys i'r swyddogaeth o wneud cais o dan is-adran (1).
- (3) Ni chaniateir i'r swyddogaeth o wneud cais gan brif awdurdod lleol o dan is-adran (1) fod yn gyfrifoldeb i weithrediaeth y prif awdurdod lleol o dan drefniadau gweithrediaeth (o fewn ystyr Rhan 2 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000).
- (4) Mae'r cyfeiriadau yn y Ddeddf hon at wneud cais o dan is-adran (1) yn cynnwys gwneud cais ar y cyd i Weinidogion Cymru, cyn i'r adran hon ddod i rym, gan 2 brif awdurdod lleol neu ragor sy'n cynnig uno eu prif ardaloedd i greu prif ardal newydd.

4 Ymgynghori cyn gwneud cais i uno

- (1) Cyn i brif awdurdodau lleol wneud cais o dan adran 3(1) rhaid i'r prif awdurdodau lleol ymgynghori â'r canlynol—
  - (a) aelodau'r cyhoedd mewn unrhyw brif ardal y mae'r cynnig i uno yn debygol o effeithio arni ("ardal yr effeithir arni"),
  - (b) y prif awdurdodau lleol ar gyfer ardaloedd yr effeithir arnynt a chynghorau ar gyfer cymunedau mewn unrhyw ardal yr effeithir arni,
  - (c) yr awdurdod Parc Cenedlaethol ar gyfer unrhyw ardal sy'n gyfan gwbl neu'n rhannol o fewn unrhyw ardal yr effeithir arni,
  - (d) prif swyddog yr heddlu a'r comisiynydd heddlu a throseddau ar gyfer unrhyw ardal heddlu sy'n gyfan gwbl neu'n rhannol o fewn unrhyw ardal yr effeithir arni,
  - (e) yr awdurdod tân ac achub ar gyfer unrhyw ardal sy'n gyfan gwbl neu'n rhannol o fewn unrhyw ardal yr effeithir arni,
  - (f) y bwrdd iechyd lleol ar gyfer unrhyw ardal sy'n gyfan gwbl neu'n rhannol o fewn unrhyw ardal yr effeithir arni,
  - (g) pob undeb llafur a gydnabyddir (o fewn yr ystyr a roddir i "recognised" yn Neddf Undebau Llafur a Chysylltiadau Llafur (Cydgrynhoi) 1992) gan un neu ragor o'r prif awdurdodau lleol, ac
  - (h) unrhyw bersonau eraill y mae'r prif awdurdodau lleol o'r farn eu bod yn briodol.
- (2) Rhaid bodloni is-adran (1) mewn perthynas â chais a wneir cyn i'r adran hon ddod i rym (yn ogystal â chais a wneir ar ôl hynny); a rhaid i unrhyw ymgynghoriad a gynhelir cyn i'r adran hon ddod i rym fodloni gofynion yr is-adran honno.

5 Canllawiau ynghylch ceisiadau i uno

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau –
  - (a) ynghylch yr amcanion y dylai cynnig sydd mewn cais o dan adran 3(1) fwriadu eu cyflawni,
  - (b) ynghylch y materion y dylid eu hystyried wrth lunio'r cynnig sydd mewn cais o dan adran 3(1),
  - (c) ynghylch sut y mae'r ymgynghoriad sy'n ofynnol gan adran 4(1) i gael ei gynnal, a
  - (d) fel arall mewn perthynas â gwneud ceisiadau o dan adran 3(1).
- (2) Rhaid i brif awdurdodau lleol roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir o dan is-adran (1).
- (3) Gellir cydymffurfio â'r gofyniad yn is-adran (2) drwy roi sylw i unrhyw ganllawiau mewn perthynas ag unrhyw faterion y cyfeirir atynt yn is-adran (1) a ddyroddwyd gan Weinidogion Cymru cyn i'r adran hon ddod i rym.

6 Pŵer i wneud rheoliadau uno

- (1) Pan wneir cais i Weinidogion Cymru o dan adran 3(1) caiff Gweinidogion Cymru, os ydynt o'r farn ei bod yn briodol gwneud hynny, wneud rheoliadau ar gyfer cyfansoddiad prif ardal newydd drwy uno, i greu prif ardal newydd, brif ardaloedd y prif awdurdodau lleol a wnaeth y cais.
- (2) Rhaid i reoliadau uno wneud darpariaeth ar gyfer –
  - (a) sefydlu'r brif ardal newydd a diddymu'r prif ardaloedd presennol,
  - (b) ffin y brif ardal newydd,
  - (c) enw Cymraeg ac enw Saesneg y brif ardal newydd,
  - (d) pa un a yw'r brif ardal newydd i fod yn sir neu'n fwrdeistref sirol,
  - (e) sefydlu, fel cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol, awdurdod lleol ar gyfer y brif ardal newydd,
  - (f) enw Cymraeg ac enw Saesneg y prif awdurdod lleol newydd,
  - (g) trosglwyddo swyddogaethau'r awdurdodau sy'n uno i'r prif awdurdod lleol newydd, ac
  - (h) dirwyn i ben a diddymu'r awdurdodau sy'n uno.
- (3) Pan fo'r brif ardal newydd i fod yn sir, rhaid i'r rheoliadau uno ddarparu y bydd y prif awdurdod lleol newydd yn cael enw'r sir ynghyd ag –
  - (a) yn achos yr enw Saesneg, y geiriau "County Council" neu'r gair "Council", a
  - (b) yn achos yr enw Cymraeg, y geiriau "Cyngor Sir" neu'r gair "Cyngor".
- (4) Pan fo'r brif ardal newydd i fod yn fwrdeistref sirol, rhaid i'r rheoliadau uno ddarparu y bydd y prif awdurdod lleol newydd yn cael enw'r bwrdeistref sirol ynghyd ag –

- (a) yn achos yr enw Saesneg, y geiriau "County Borough Council" neu'r gair "Council", a
- (b) yn achos yr enw Cymraeg, y geiriau "Cyngor Bwrdeistref Sirol" neu'r gair "Cyngor".

7 Awdurdodau cysgodol

- (1) Rhaid i reoliadau uno –
  - (a) gwneud darpariaeth ar gyfer sefydlu, o ddyddiad penodedig, awdurdod cysgodol sy'n cynnwys holl aelodau'r awdurdodau sy'n uno,
  - (b) gwneud darpariaeth ar gyfer penodi gweithrediaeth gysgodol gan yr awdurdod cysgodol,
  - (c) pennu cyfansoddiad y weithrediaeth gysgodol,
  - (d) gwneud darpariaeth sy'n pennu swyddogaethau'r awdurdod cysgodol a'r weithrediaeth gysgodol, ac ynghylch arfer y swyddogaethau hynny, yn ystod y cyfnod cysgodol,
  - (e) gwneud darpariaeth ynghylch ariannu'r awdurdod cysgodol, a
  - (f) gwneud darpariaeth i'r awdurdod cysgodol a'r weithrediaeth gysgodol ddod yn brif awdurdod lleol ar gyfer y brif ardal newydd, ac yn weithrediaeth ar gyfer y prif awdurdod lleol hwnnw, ar gyfer y cyfnod cyn yr etholiad.
- (2) Yn is-adran (1) ystyr "cyfnod cysgodol" yw'r cyfnod –
  - (a) sy'n dechrau â'r dyddiad yr awdurdodir neu y gwneir hi'n ofynnol yn gyntaf i'r awdurdod cysgodol neu'r weithrediaeth gysgodol arfer unrhyw swyddogaethau yn unol â'r rheoliadau uno, a
  - (b) sy'n dod i ben yn union cyn y dyddiad trosglwyddo.
- (3) Yn is-adran (1) ystyr "cyfnod cyn yr etholiad" yw'r cyfnod –
  - (a) sy'n dechrau â'r dyddiad trosglwyddo, a
  - (b) sy'n dod i ben yn union cyn y pedwerydd diwrnod ar ôl cynnal yr etholiad cyffredin cyntaf ar gyfer cynghorwyr i'r prif awdurdod lleol newydd.
- (4) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau mewn perthynas ag arfer swyddogaethau gan awdurdodau cysgodol a gweithrediaethau cysgodol a sefydlir neu a benodir yn unol â rheoliadau uno; a rhaid i awdurdodau cysgodol a gweithrediaethau cysgodol roi sylw i ganllawiau a ddyroddir o dan yr is-adran hon wrth arfer eu swyddogaethau.

8 Etholiadau a chynghorwyr

Caiff rheoliadau uno gynnwys darpariaeth –

- (a) sy'n dileu etholiad cyffredin ar gyfer cynghorwyr i'r awdurdodau sy'n uno ac yn ymestyn tymhorau swyddi presennol cynghorwyr;
- (b) sy'n datgymhwyso am gyfnod penodedig ddarpariaethau sy'n ei gwneud yn ofynnol llenwi lleoedd gwag achlysurol ar gyfer swydd cynghorydd yn unrhyw un o'r awdurdodau sy'n uno;

- (c) sy'n pennu dyddiad yr etholiad cyffredin cyntaf ar gyfer cynghorwyr i'r prif awdurdod lleol yn y brif ardal newydd a thymhorau swyddi cynghorwyr a etholir yn yr etholiad hwnnw;
- (d) sy'n gohirio etholiad cyffredin ar gyfer cynghorwyr i gynghorau cymuned yn y brif ardal newydd ac yn ymestyn tymhorau swyddi presennol cynghorwyr.

9 Awdurdodau â model gweithrediaeth maer a chabinet

- (1) Os yw un neu ragor o'r awdurdodau sy'n uno yn gweithredu drwy weithrediaeth maer a chabinet, neu wedi gwneud cynigion i weithredu drwy weithrediaeth o'r fath, caiff y rheoliadau uno gynnwys darpariaeth sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod cysgodol gynnal refferendwm ynghylch a ddylai'r prif awdurdod lleol newydd weithredu drwy weithrediaeth maer a chabinet (o fewn ystyr Rhan 2 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000).
- (2) Caiff rheoliadau uno gynnwys darpariaeth sy'n atal awdurdod sy'n uno rhag llunio a chymeradwyo cynigion i weithredu drwy weithrediaeth maer a chabinet o'r fath.

10 Darpariaeth ganlyniadol etc. arall

- (1) Caiff rheoliadau uno gynnwys unrhyw ddarpariaeth atodol, gysylltiedig, ganlyniadol neu drosiannol neu ddarpariaeth arbed sy'n briodol ym marn Gweinidogion Cymru.
- (2) Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau sy'n gymwys yn gyffredinol wneud darpariaeth atodol, gysylltiedig, ganlyniadol neu throsiannol neu darpariaeth arbed –
  - (a) at ddibenion rheoliadau uno neu o ganlyniad iddynt, neu
  - (b) er mwyn rhoi effaith lawn i reoliadau uno.
- (3) Mae rheoliadau o dan is-adran (2) yn cael effaith yn ddarostyngedig i unrhyw ddarpariaeth a gynhwysir mewn rheoliadau uno.
- (4) Yn yr adran hon mae cyfeiriadau at ddarpariaeth atodol, gysylltiedig, ganlyniadol neu drosiannol neu ddarpariaeth arbed yn cynnwys darpariaeth –
  - (a) ar gyfer trosglwyddo swyddogaethau ac eiddo, hawliau neu rywmedigaethau (gan gynnwys rhwymedigaethau troseddol) o awdurdod sy'n uno i brif awdurdod lleol newydd;
  - (b) i achos sifil neu droseddol a gychwynnir gan neu yn erbyn awdurdod sy'n uno gael ei barhau gan neu yn erbyn prif awdurdod lleol newydd;
  - (c) ar gyfer trosglwyddo staff, digolledu am golli swydd, neu mewn perthynas â phensiynau a materion staffio eraill;
  - (d) ar gyfer trin prif awdurdod lleol newydd at rai dibenion neu at bob diben fel yr un person mewn cyfraith ag awdurdod sy'n uno;
  - (e) mewn perthynas â rheolaeth neu gadwraeth eiddo (tirol neu bersonol) a drosglwyddir i brif awdurdod lleol newydd;
  - (f) ynghylch cynnal refferendwm sy'n ofynnol yn rhinwedd adran 9;
  - (g) mewn perthynas ag ymddiriedolwyr siarter;
  - (h) mewn perthynas â siroedd wedi eu cadw (o fewn yr ystyr a roddir gan adran 270(1) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972).

- (5) Mae'r hawliau a'r rhwymedigaethau y caniateir eu trosglwyddo yn unol â rheoliadau uno neu reoliadau o dan is-adran (2) yn cynnwys hawliau a rhwymedigaethau mewn perthynas â chontract cyflogi.
- (6) Mae darpariaethau Rheoliadau Trosglwyddo Ymgymeriadau (Diogelu Cyflogaeth) 2006 (O.S. 2006/246), ar wahân i reoliadau 4(6) a 10, yn gymwys i drosglwyddiad a wneir yn unol â rheoliadau uno neu reoliadau o dan is-adran (2) (pa un a yw'r trosglwyddiad yn drosglwyddiad perthnasol at ddibenion y Rheoliadau hynny ai peidio).
- (7) Yn yr adran hon mae cyfeiriadau at ddarpariaeth atodol, gysylltiedig, ganlyniadol neu drosiannol neu ddarpariaeth arbed hefyd yn cynnwys darpariaeth mewn cysylltiad ag –
  - (a) sefydlu cyrff cyhoeddus neu aelodaeth cyrff o'r fath mewn unrhyw ardal yr effeithir arni gan y rheoliadau uno ac ethol neu benodi aelodau'r cyrff cyhoeddus, neu
  - (b) diddymu neu sefydlu, neu gyfyngu neu ymestyn, awdurdodaeth unrhyw gorff cyhoeddus mewn neu dros unrhyw ran o unrhyw ardal yr effeithir arni gan reoliadau uno.
- (8) Caiff darpariaeth atodol, gysylltiedig, ganlyniadol neu drosiannol neu ddarpariaeth arbed mewn rheoliadau uno neu reoliadau o dan is-adran (2) fod ar ffurf darpariaeth –
  - (a) sy'n addasu, yn eithrio neu'n cymhwyso (gydag addasiadau neu hebddynt) unrhyw ddeddfiad, neu
  - (b) sy'n diddymu neu'n dirymu unrhyw ddeddfiad (gydag arbedion neu hebddynt).
- (9) Mae "deddfiad" yn is-adran (8) yn cynnwys unrhyw siarter, pa bryd bynnag y'i rhoddwyd.
- (10) Nid yw'n ofynnol i Weinidogion Cymru achosi i ymchwiliad gael ei gynnal o dan is-adran (6) o adran 4 o Ddeddf Gwasanaethau Tân ac Achub 2004 (awdurdodau cyfunol) mewn perthynas â gorchymyn o dan is-adran (4) o'r adran honno a wneir o ganlyniad i reoliadau uno neu reoliadau o dan is-adran (2).
- (11) Caiff Gweinidogion Cymru –
  - (a) amrywio rheoliadau uno (neu reoliadau o dan y paragraff hwn) drwy reoliadau, a
  - (b) amrywio neu ddirymu rheoliadau o dan is-adran (2) (neu'r paragraff hwn) drwy reoliadau.

Pwyllgorau pontio

11 Pwyllgorau pontio

Rhaid i Weinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol drwy reoliadau i awdurdodau sy'n uno y mae eu prif ardaloedd i gael eu huno i greu un brif ardal newydd sefydlu pwyllgor pontio.

12 Cyfansoddiad pwyllgorau pontio

- (1) Mae pwyllgor pontio i gynnwys nifer cyfartal o aelodau, heb fod yn llai na 5, o bob un o'r awdurdodau sy'n uno.
- (2) Rhaid i aelodau o awdurdod sy'n uno sydd i fod yn aelodau o'r pwyllgor pontio gael eu penodi gan yr awdurdod sy'n uno.

- (3) Nifer yr aelodau sydd i gael eu penodi gan bob un o'r awdurdodau sy'n uno yw'r nifer y cytunir arno gan yr awdurdodau sy'n uno neu, yn niffyg cytundeb, y nifer y penderfyna Gweinidogion Cymru arno.
- (4) Rhaid i arweinydd gweithredol awdurdod sy'n uno fod yn un o'r aelodau a benodir gan yr awdurdod.
- (5) Os nad yw'r aelod gweithredol o awdurdod sy'n uno sydd â chyfrifoldeb am gyllid hefyd yn arweinydd gweithredol ar yr awdurdod sy'n uno, rhaid i'r aelod gweithredol hwnnw hefyd gael ei benodi'n aelod.
- (6) Caiff pwyllgor pontio gyfethol personau ychwanegol i wasanaethu fel aelodau o'r pwyllgor ond ni chaiff y rhain bleidleisio.
- (7) Mae pwyllgor pontio i'w drin at ddibenion paragraff 1 o Atodlen 1 i Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 (cydbwysedd gwleidyddol ar bwyllgorau awdurdodau lleol) fel pwyllgor y mae paragraff 2 o'r Atodlen honno yn gymwys iddo.

13 Swyddogaethau pwyllgorau pontio

- (1) Rhaid i bwyllgor pontio ddarparu cyngor ac argymhellion i'r awdurdodau sy'n uno a'i sefydlodd, ac i'r awdurdod cysgodol ar gyfer y brif ardal newydd, ynghylch—
  - (a) hwyluso trosglwyddo swyddogaethau, staff a hawliau a rhwymedigaethau eiddo mewn modd darbodus, effeithiol ac effeithlon o'r awdurdodau sy'n uno i'r prif awdurdod lleol newydd,
  - (b) sicrhau bod y prif awdurdod lleol newydd a'i staff mewn sefyllfa i gyflawni swyddogaethau'r prif awdurdod lleol newydd yn effeithiol o'r adeg pan fo'n eu hysgwyddo, ac
  - (c) unrhyw ddibenion eraill y caiff Gweinidogion Cymru eu pennu drwy gyfarwyddydau.
- (2) Caiff Gweinidogion Cymru roi cyfarwyddyd sy'n ei gwneud yn ofynnol—
  - (a) i bwyllgor pontio penodol,
  - (b) i bob pwyllgor pontio o ddisgrifiad a bennir yn y cyfarwyddyd, neu
  - (c) i bob pwyllgor pontio,arfer ei swyddogaethau yn unol â'r cyfarwyddyd.
- (3) Caniateir amrywio neu ddirymu cyfarwyddyd o dan yr adran hon gan gyfarwyddyd dilynol ar unrhyw adeg.
- (4) Rhaid i bwyllgor pontio gydymffurfio â chyfarwyddyd a roddir iddo o dan yr adran hon.
- (5) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau ynghylch arfer swyddogaethau pwyllgorau pontio a rhaid i bwyllgor pontio roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir o dan yr is-adran hon.
- (6) Ni chaiff pwyllgor archwilio na phwyllgor trosolwg a chraffu mewn awdurdod sy'n uno arfer unrhyw un o'i swyddogaethau mewn perthynas ag unrhyw beth a wneir gan bwyllgor pontio; ac at y diben hwn—

mae i "pwyllgor archwilio" ("*audit committee*") yr ystyr a roddir gan adran 81 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011;

mae i “pwyllgor trosolwg a chraffu” yr ystyr a roddir i “overview and scrutiny committee” gan adran 21(1) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000.

14 Is-bwyllgorau i bwyllgorau pontio

- (1) Caiff pwyllgor pontio sefydlu un is-bwyllgor neu ragor.
- (2) Mae aelodaeth is-bwyllgor i bwyllgor pontio i’w bennu gan y pwyllgor pontio.
- (3) Os yw pwyllgor pontio yn penodi person nad yw’n aelod o un o’r awdurdodau sy’n uno i fod yn aelod o is-bwyllgor, ni chaiff y person hwnnw bleidleisio.
- (4) Swyddogaeth is-bwyllgor i bwyllgor pontio yw cynghori’r pwyllgor pontio ar faterion a gyfeirir at yr is-bwyllgor gan y pwyllgor pontio.

15 Darparu cyllid, cyfleusterau a gwybodaeth i bwyllgorau pontio

- (1) Rhaid i’r awdurdodau sy’n uno dalu costau’r pwyllgor pontio.
- (2) Rhaid i’r awdurdodau sy’n uno dalu costau’r pwyllgor pontio yn ôl y cyfrannau y cytunant arnynt neu, yn niffyg cytundeb, y cyfrannau a ddyfernir gan Weinidogion Cymru.
- (3) Rhaid i’r awdurdodau sy’n uno ddarparu i’r pwyllgor pontio y cyfleusterau a’r adnoddau (gan gynnwys staff) a’r wybodaeth y gwna’r pwyllgor pontio (neu unrhyw is-bwyllgor i’r pwyllgor pontio) gais rhesymol amdanynt er mwyn ei alluogi i arfer ei swyddogaethau.

Trefniadau etholiadol etc. ar gyfer prif ardaloedd newydd

16 Cyfarwyddydau i gynnal adolygiad cychwynnol

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol drwy gyfarwyddyd i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (“y Comisiwn”) gynnal adolygiad cychwynnol o brif ardal arfaethedig.
- (2) Yn y Ddeddf hon ystyr “adolygiad cychwynnol”, mewn perthynas â phrif ardal arfaethedig, yw adolygiad a gynhelir at ddiben argymhell trefniadau etholiadol ar gyfer y brif ardal arfaethedig ond caiff hefyd gynnwys unrhyw newidiadau canlyniadol perthnasol sy’n briodol ym marn y Comisiwn.
- (3) Yn y Ddeddf hon ystyr “newidiadau canlyniadol perthnasol”, mewn perthynas â threfniadau etholiadol a argymhellir ar gyfer prif ardal arfaethedig, yw newidiadau yn—
  - (a) ffiniau cymunedau yn y brif ardal arfaethedig,
  - (b) cyfansoddiad cynghorau ar gyfer cymunedau, neu gynghorau cyffredin ar gyfer grwpiau o gymunedau, yn y brif ardal arfaethedig, neu
  - (c) trefniadau etholiadol ar gyfer cymunedau yn y brif ardal arfaethedig.
- (4) Yn y Ddeddf hon ystyr “trefniadau etholiadol”, mewn perthynas â phrif ardal neu gymuned, yw—
  - (a) nifer aelodau’r cyngor ar gyfer y brif ardal neu’r gymuned,

- (b) ei rhaniad yn wardiau etholiadol yn achos y brif ardal, ac (os yw'n briodol) yn wardiau cymuned yn achos cymuned, ar gyfer ethol aelodau,
  - (c) nifer, math a ffiniau'r wardiau etholiadol, ac unrhyw wardiau cymuned, y mae'r brif ardal neu unrhyw gymuned yn y brif ardal i gael ei rhannu iddynt at ddiben ethol aelodau,
  - (d) nifer yr aelodau sydd i'w hethol ar gyfer unrhyw ward etholiadol neu ward gymuned, ac
  - (e) enw unrhyw ward etholiadol neu ward gymuned.
- (5) Yn is-adran (4)(c) mae'r cyfeiriad at y math o ward etholiadol neu ward gymuned yn gyfeiriad at ba un a yw ward etholiadol neu ward gymuned yn ward un aelod neu'n ward amlaelod; ac at y diben hwn—
- ystyr "ward amlaelod" ("*multiple member ward*") yw ward y mae nifer penodedig (mwy nag un) o aelodau i'w hethol ar gyfer y ward honno;
- ystyr "ward un aelod" ("*single member ward*") yw ward y mae un aelod yn unig i'w ethol ar ei chyfer.

17 Cyfarwyddydau a chanllawiau i'r Comisiwn

- (1) Rhaid i gyfarwyddyd o dan adran 16 sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn gynnal adolygiad cychwynnol o brif ardal arfaethedig bennu erbyn pa ddyddiad y mae'n rhaid i'r Comisiwn gyflwyno i Weinidogion Cymru o dan is-adran (4)(a) o adran 21 yr adroddiad a baratowyd ganddo o dan yr adran honno.
- (2) Caiff cyfarwyddyd o dan adran 16 ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn roi sylw i faterion penodol a bennir yn y cyfarwyddyd wrth gynnal yr adolygiad cychwynnol sy'n ofynnol gan y cyfarwyddyd.
- (3) Caiff Gweinidogion Cymru roi cyfarwyddydau cyffredinol ynghylch cynnal adolygiadau cychwynnol, gan gynnwys—
  - (a) darpariaeth ynghylch ym mha drefn y mae gwahanol adolygiadau cychwynnol sy'n ofynnol gan gyfarwyddydau o dan adran 16 i'w cynnal, a
  - (b) darpariaeth sy'n pennu'r materion y mae'r Comisiwn i roi sylw iddynt wrth gynnal adolygiadau cychwynnol.
- (4) Cyn rhoi cyfarwyddyd o dan is-adran (3) rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r Comisiwn ac unrhyw gymdeithas yr ymddengys iddynt ei bod yn cynrychioli awdurdodau lleol.
- (5) Caniateir amrywio neu ddirymu cyfarwyddyd o dan adran 16 neu'r adran hon ar unrhyw adeg drwy gyfarwyddyd dilynol.
- (6) Caniateir (yn benodol) i gyfarwyddyd o dan adran 16 mewn perthynas â phrif ardal arfaethedig gael ei roi ar ôl cyhoeddi argymhelliad y Comisiwn ar adolygiad cychwynnol a gynhaliwyd mewn perthynas â'r brif ardal arfaethedig yn unol â chyfarwyddyd blaenorol o dan yr adran honno.
- (7) Rhaid i'r Comisiwn gydymffurfio â chyfarwyddyd a roddir iddo o dan adran 16 neu'r adran hon.

- (8) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau ynghylch cynnal adolygiadau cychwynnol gan y Comisiwn ac wrth gynnal adolygiad cychwynnol rhaid i'r Comisiwn roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir o dan yr is-adran hon.

18 Cynnal adolygiad cychwynnol

- (1) Wrth gynnal adolygiad cychwynnol rhaid i'r Comisiwn geisio sicrhau llywodraeth leol effeithiol a hwylus.
- (2) Caiff cyfarwyddydau a roddir a chanllawiau a ddyroddir o dan adran 17 bennu beth yw ystyr llywodraeth leol effeithiol a hwylus at ddibenion is-adran (1).
- (3) Rhaid i'r Comisiwn, wrth ystyried y trefniadau etholiadol ar gyfer prif ardal arfaethedig mewn adolygiad cychwynnol—
- (a) ceisio sicrhau bod yr un gymhareb o etholwyr llywodraeth leol i nifer aelodau'r prif awdurdod lleol sydd i'w hethol ym mhob ward etholiadol o'r brif ardal arfaethedig, neu mor agos ag y gall fod, a
  - (b) rhoi sylw i'r canlynol—
    - (i) dymunoldeb pennu ffiniau ar gyfer wardiau etholiadol sy'n hawdd eu hadnabod ac a fyddant yn parhau felly, a
    - (ii) dymunoldeb peidio â thorri'r cwlwm lleol wrth bennu ffiniau ar gyfer wardiau etholiadol.
- (4) At ddibenion is-adran (3)(a) mae sylw i gael ei roi i'r canlynol—
- (a) unrhyw anghysondeb rhwng nifer yr etholwyr llywodraeth leol a nifer y personau sy'n gymwys i fod yn etholwyr llywodraeth leol (fel a welir mewn ystadegau swyddogol perthnasol), a
  - (b) unrhyw newid yn nifer neu ddsbarthiad etholwyr llywodraeth leol yn y brif ardal arfaethedig sy'n debygol o ddigwydd yn y cyfnod o bum mlynedd yn union ar ôl gwneud argymhellion.
- (5) Wrth ystyried mewn adolygiad cychwynnol a ddylid, fel rhan o unrhyw newidiadau canlyniadol perthnasol, rannu cymuned yn wardiau cymuned o ganlyniad i'r trefniadau etholiadol a argymhellir ar gyfer y brif ardal arfaethedig, rhaid rhoi sylw i'r canlynol—
- (a) a yw nifer neu ddsbarthiad yr etholwyr llywodraeth leol yn y gymuned yn gwneud un etholiad ar gyfer cynghorwyr cymuned yn anymarferol neu'n anghyfleus, a
  - (b) a yw'n ddymunol i unrhyw ardal o'r gymuned gael cynrychiolaeth ar wahân ar y cyngor cymuned.
- (6) Pan benderfynir, mewn adolygiad cychwynnol, y dylid rhannu cymuned yn wardiau cymuned, fel rhan o unrhyw newidiadau canlyniadol perthnasol, wrth ystyried maint a ffiniau'r wardiau ac wrth bennu nifer y cynghorwyr cymuned sydd i'w hethol ar gyfer pob ward, rhaid rhoi sylw i'r canlynol—
- (a) unrhyw newid yn nifer neu ddsbarthiad yr etholwyr llywodraeth leol yn y gymuned sy'n debygol o ddigwydd yn y cyfnod o bum mlynedd yn union ar ôl gwneud unrhyw argymhellion,

- (b) dymunoldeb pennu ffiniau sy'n hawdd eu hadnabod ac a fyddant yn parhau felly, ac
  - (c) unrhyw gwllwm lleol a fydd yn cael ei dorri wrth bennu unrhyw ffiniau penodol.
- (7) Pan benderfynir, mewn adolygiad cychwynnol, fel rhan o unrhyw newidiadau canlyniadol perthnasol, na ddylai cymuned gael ei rhannu yn wardiau cymuned, wrth bennu nifer y cynghorwyr sydd i'w hethol ar gyfer pob cymuned, rhaid rhoi sylw i'r canlynol—
- (a) nifer a dosbarthiad yr etholwyr llywodraeth leol yn y gymuned, a
  - (b) unrhyw newid yn nifer neu ddsbarthiad yr etholwyr llywodraeth leol yn y gymuned sy'n debygol o ddigwydd yn y cyfnod o bum mlynedd yn union ar ôl pennu nifer y cynghorwyr cymuned.
- (8) At ddibenion is-adrannau (5) i (7) rhaid rhoi sylw i unrhyw anghysondeb rhwng nifer yr etholwyr llywodraeth leol a nifer y personau sy'n gymwys i fod yn etholwyr llywodraeth leol (fel a welir mewn ystadegau swyddogol perthnasol).
- (9) Yn yr adran hon—
- ystyr "etholwr llywodraeth leol" ("*local government elector*") yw person sydd wedi ei gofrestru'n etholwr llywodraeth leol yn y gofrestr etholwyr yn unol â darpariaethau Deddfau Cynrychiolaeth y Bobl;
- ystyr "ystadegau swyddogol perthnasol" yw'r ystadegau swyddogol hynny o fewn yr ystyr a roddir i "relevant official statistics" yn adran 6 o Ddeddf y Gwasanaeth Ystadegau a Chofrestru 2007 y mae'r Comisiwn o'r farn eu bod yn briodol.

19 Y weithdrefn ragadolygu

- (1) Cyn cynnal adolygiad cychwynnol o brif ardal arfaethedig, rhaid i'r Comisiwn gymryd y camau hynny y mae o'r farn eu bod yn briodol er mwyn—
- (a) dwyn yr adolygiad i sylw'r ymgyngoreion mandadol ac unrhyw bersonau eraill y mae o'r farn ei bod yn debygol bod ganddynt fuddiant yn yr adolygiad, a
  - (b) gwneud yr ymgyngoreion mandadol a'r personau eraill sydd â buddiant yn ymwybodol o'r cyfarwyddyd i gynnal yr adolygiad ac unrhyw gyfarwyddydau eraill a roddir gan Weinidogion Cymru sy'n berthnasol i'r adolygiad.
- (2) Cyn cynnal adolygiad cychwynnol, rhaid i'r Comisiwn hefyd ymgyngori â'r ymgyngoreion mandadol ar y weithdrefn a'r fethodoleg a fwriedir ganddo ar gyfer yr adolygiad cychwynnol ac, yn benodol, sut y mae'n bwriadu penderfynu ar nifer priodol yr aelodau ar gyfer y prif awdurdod lleol yn y brif ardal arfaethedig.
- (3) Yn y Ddeddf hon ystyr "yr ymgyngoreion mandadol" yw—
- (a) y prif awdurdodau lleol y mae eu prif ardaloedd i gael eu huno i greu'r brif ardal arfaethedig a'r cynghorau ar gyfer unrhyw gymuned bresennol neu gymunedau presennol yn y brif ardal arfaethedig, a
  - (b) unrhyw bersonau eraill a bennir gan Weinidogion Cymru yn y cyfarwyddyd i gynnal yr adolygiad.

20 Ymgynghori ac ymchwilio

- (1) Wrth gynnal ymchwiliad cychwynnol, rhaid i'r Comisiwn gynnal yr ymchwiliadau hynny y mae'r Comisiwn o'r farn eu bod yn briodol.
- (2) Ar ôl cynnal yr ymchwiliadau o dan is-adran (1), rhaid i'r Comisiwn lunio adroddiad sy'n cynnwys –
  - (a) y cynigion y mae o'r farn eu bod yn briodol o ran y trefniadau etholiadol ar gyfer y brif ardal arfaethedig ac unrhyw gynigion y caiff farnu eu bod yn briodol ar gyfer newidiadau canlyniadol perthnasol, a
  - (b) manylion yr adolygiad y mae wedi ei gynnal.
- (3) Rhaid i'r Comisiwn –
  - (a) cyhoeddi'r adroddiad ar wefan,
  - (b) sicrhau bod yr adroddiad ar gael i edrych arno (yn ddi-dâl) yn swyddfeydd y prif awdurdodau lleol y mae eu prif ardaloedd i gael eu huno i greu'r brif ardal arfaethedig ar hyd y cyfnod ar gyfer sylwadau,
  - (c) anfon copïau o'r adroddiad at Weinidogion Cymru a'r ymgynghoreion mandadol,
  - (d) hysbysu unrhyw bersonau y mae'r Comisiwn yn eu hystyried yn briodol sut i gael copi o'r adroddiad, ac
  - (e) gwahodd sylwadau a hysbysu Gweinidogion Cymru, yr ymgynghoreion mandadol ac unrhyw bersonau y mae'r Comisiwn yn eu hystyried yn briodol am y cyfnod ar gyfer sylwadau.
- (4) At ddibenion is-adran (3) "y cyfnod ar gyfer sylwadau" yw cyfnod nad yw'n llai na 6 wythnos nac yn hwy na 12 wythnos (fel a benderfynir gan y Comisiwn) sy'n dechrau yn ddim cynt nag un wythnos ar ôl rhoi hysbysiad am y cyfnod.

21 Adrodd ar adolygiad cychwynnol

- (1) Rhaid i'r Comisiwn, ar ôl i'r cyfnod ar gyfer sylwadau o dan adran 20(3) ddod i ben, ystyried ei gynigion gan roi sylw i unrhyw sylwadau a gafwyd ganddo yn ystod y cyfnod.
- (2) Yna rhaid i'r Comisiwn lunio adroddiad pellach.
- (3) Rhaid i'r adroddiad gynnwys –
  - (a) yr argymhellion y mae'r Comisiwn o'r farn eu bod yn briodol o ran y trefniadau etholiadol ar gyfer y brif ardal arfaethedig ac unrhyw argymhellion y caiff y Comisiwn farnu eu bod yn briodol ar gyfer newidiadau canlyniadol perthnasol,
  - (b) manylion yr adolygiad a'r ymgynghoriad a gynhaliwyd mewn cysylltiad â'r cynigion, ac
  - (c) manylion unrhyw newidiadau i'r cynigion a wnaed yng ngoleuni'r sylwadau a gafwyd ac esboniad paham y gwnaed y newidiadau hynny.
- (4) Rhaid i'r Comisiwn –
  - (a) cyflwyno'r adroddiad a'i argymhellion i Weinidogion Cymru,

- (b) cyhoeddi'r adroddiad ar wefan a sicrhau ei fod ar gael i edrych arno (yn ddi-dâl) yn swyddfeydd y prif awdurdodau lleol y mae eu prif ardaloedd i gael eu huno i greu'r brif ardal arfaethedig am gyfnod o 6 wythnos o leiaf gan ddechrau â'r dyddiad cyhoeddi,
  - (c) anfon copi o'r adroddiad at yr ymgynghorion mandadol a'r Arolwg Ordans, a
  - (d) hysbysu unrhyw berson arall a gyflwynodd dystiolaeth neu a wnaeth sylwadau mewn perthynas â'r adroddiad a gyhoeddwyd o dan adran 20 sut i gael copi o'r adroddiad.
- (5) Nid yw adran 29(8) o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 (dim argymhellion i gael eu gwneud neu eu cyhoeddi yn y 9 mis cyn etholiad cyffredin) yn gymwys yn achos argymhellion o dan yr adran hon.

22 Gweithredu gan Weinidogion Cymru

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru, ar ôl iddynt gael adroddiad sy'n cynnwys argymhellion oddi wrth y Comisiwn mewn perthynas ag adolygiad cychwynnol, weithredu unrhyw argymhelliad a gynhwysir yn yr adroddiad drwy reoliadau, gydag addasiadau neu hebddynt.
- (2) Ond ni chaiff Gweinidogion Cymru ond weithredu argymhelliad gydag addasiadau os ydynt wedi ystyried y materion a ddisgrifir yn adran 18 ac wedi eu bodloni ei bod yn briodol gwneud yr addasiadau.
- (3) Ni chaniateir gwneud unrhyw reoliadau o dan is-adran (1) nes bod y cyfnod o 6 wythnos sy'n dechrau â'r dyddiad y cyhoedda'r Comisiwn yr adroddiad o dan adran 21 wedi dod i ben.
- (4) Rhaid i'r Comisiwn roi i Weinidogion Cymru unrhyw wybodaeth bellach mewn perthynas ag argymhellion y Comisiwn y bo Gweinidogion Cymru yn ei gwneud yn rhesymol ofynnol.
- (5) Caiff Gweinidogion Cymru amrywio neu ddirymu rheoliadau o dan is-adran (1) (neu'r is-adran hon) drwy reoliadau.

23 Rheoliadau etholiadol os na wneir unrhyw argymhellion

- (1) Os nad yw'r Comisiwn wedi cyflwyno adroddiad i Weinidogion Cymru sy'n cynnwys argymhellion gan y Comisiwn mewn perthynas ag adolygiad cychwynnol sy'n ymwneud â phrif ardal arfaethedig erbyn y dyddiad a bennir yn y cyfarwyddyd sy'n ei gwneud yn ofynnol ei gynnal, caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau o dan is-adran (2).
- (2) Caiff Weinidogion Cymru drwy reoliadau wneud y ddarpariaeth y maent o'r farn ei bod yn briodol o ran y trefniadau etholiadol ar gyfer y brif ardal arfaethedig ac unrhyw ddarpariaeth y maent o'r farn ei bod yn briodol ar gyfer newidiadau canlyniadol perthnasol.
- (3) Rhaid i'r Comisiwn roi i Weinidogion Cymru unrhyw wybodaeth sy'n ymwneud ag unrhyw faterion sydd wedi dod i'w sylw o ganlyniad i—
  - (a) unrhyw ymgynghoriad o dan adran 19,
  - (b) unrhyw ymchwiliad o dan adran 20,

- (c) paratoi adroddiad o dan adran 20 neu 21, neu
  - (d) unrhyw beth arall a wnaed wrth gynnal yr adolygiad cychwynnol,
- fel y bo Gweinidogion Cymru yn ei gwneud yn rhesymol ofynnol.
- (4) Os yw Gweinidogion Cymru yn gwneud rheoliadau o dan is-adran (2) mewn perthynas â phrif ardal arfaethedig, rhaid i'r Comisiwn gynnal ei adolygiad cyntaf o'r brif ardal o dan adran 29 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 cyn gynted â phosibl ar ôl diwrnod yr etholiad cyffredin cyntaf ar gyfer cynghorwyr i'r prif awdurdod lleol ar gyfer y brif ardal a, sut bynnag, cyn diwrnod yr un nesaf.
  - (5) Caiff Gweinidogion Cymru amrywio neu ddirymu rheoliadau o dan is-adran (2) (neu'r is-adran hon) drwy reoliadau.

24 Cyfnodau adolygu yn y dyfodol

Caiff Gweinidogion Cymru ddiwygio is-adran (3) o adran 29 o Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 (cyfnodau adolygu o 10 mlynedd) drwy reoliadau.

Trefniadau cydnabyddiaeth ariannol etc. ar gyfer prif awdurdodau lleol newydd

25 Cyfarwyddydau i Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol i gyflawni swyddogaethau perthnasol

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ("y Panel") fod yn rhaid iddo gyflawni'r swyddogaethau perthnasol –
  - (a) mewn perthynas ag awdurdod cysgodol, a
  - (b) mewn perthynas â phrif awdurdod lleol ar gyfer y flwyddyn ariannol gyntaf y bydd yn brif awdurdod lleol yn rhinwedd rheoliadau uno neu ddarpariaethau Deddf Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
- (2) Y swyddogaethau perthnasol yw'r swyddogaethau o dan –
  - (a) adran 142 (pwerau a dyletswyddau sy'n ymwneud â thaliadau i aelodau), a
  - (b) adran 143 (swyddogaethau sy'n ymwneud â phensiynau aelodau),
 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011.
- (3) Mae Rhan 8 o'r Mesur hwnnw yn gymwys, felly, yn achos awdurdod cysgodol y rhoddwyd cyfarwyddyd mewn perthynas ag ef o dan is-adran (1)(a) (am ba hyd bynnag ag y bydd y cyfarwyddyd yn cael effaith) fel pe bai'n awdurdod perthnasol o fewn ystyr y Rhan honno o'r Mesur hwnnw; ond wrth ei gymhwysu yn rhinwedd yr is-adran hon mae Rhan 8 yn cael effaith yn ddarostyngedig i –
  - (a) yr addasiadau yn is-adran (4), a
  - (b) adran 26.
- (4) Dyma'r addasiadau –
  - (a) yn adran 142(8) (ystyriaeth i gael ei rhoi i'r effaith ariannol ar awdurdodau perthnasol), mae'r cyfeiriad at "awdurdodau perthnasol" i gynnwys awdurdodau cysgodol, a

- (b) mae'r pŵer i adroddiad blynyddol osod gofynion o dan adran 150(1) (osgoi dyblygu taliadau etc.) i fod yn ddyletswydd i adroddiad blynyddol neu adroddiad atodol osod y gofynion hynny.
- (5) Wrth arfer swyddogaethau yn rhinwedd yr adran hon mewn perthynas â'r flwyddyn ariannol gyntaf y mae awdurdod yn brif awdurdod lleol yn rhinwedd rheoliadau uno, caiff y Panel—
  - (a) gwneud penderfyniadau gwahanol o dan adran 142(1),
  - (b) pennu symiau gwahanol o dan adran 142(3),
  - (c) gwneud penderfyniadau gwahanol o dan adran 142(4),
  - (d) gosod canrannau gwahanol neu gyfraddau neu fynegrifau eraill o dan adran 142(6), ac
  - (e) gwneud penderfyniadau gwahanol o dan adran 143(2) a (3),

mewn perthynas ag amserau cyn y bydd y prif awdurdod lleol yn cynnwys cynghorwyr a etholir yn yr etholiad cyffredin cyntaf ar gyfer cynghorwyr ac wedi hynny.

26 Adroddiadau'r Panel

- (1) Rhaid i'r Panel gynnwys yn yr adroddiad cyntaf o dan Ran 8 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 sy'n ymwneud ag awdurdod a bennir mewn cyfarwyddyd o dan adran 25(1) yr wybodaeth sy'n ymwneud â'r awdurdod a bennir yn adran 146(3) o'r Mesur hwnnw.
- (2) Caniateir cynnwys y materion y mae'n ofynnol eu cynnwys mewn adroddiad gan y Panel mewn perthynas ag awdurdod cysgodol mewn adroddiad blynyddol neu adroddiad atodol.
- (3) Os yw'r adroddiad cyntaf sy'n ymwneud ag awdurdod cysgodol yn adroddiad atodol, rhaid ei gyhoeddi o leiaf 6 wythnos cyn i'r awdurdod cysgodol gael ei sefydlu neu ei ethol.
- (4) Rhaid cynnwys y materion y mae'n ofynnol eu cynnwys mewn adroddiad gan y Panel mewn perthynas â'r flwyddyn ariannol gyntaf y bydd awdurdod yn brif awdurdod lleol yn adroddiad blynyddol y Panel ar gyfer y flwyddyn ariannol honno.
- (5) Ond, os yw'r Panel o'r farn ei bod yn briodol gwneud hynny, gall, ar unrhyw adeg cyn y dyddiad y mae awdurdod sy'n brif awdurdod lleol yn rhinwedd rheoliadau uno yn cynnwys am y tro cyntaf gynghorwyr a etholwyd i'r prif awdurdod newydd, gyhoeddi adroddiad atodol mewn perthynas â'r rhan honno o'r flwyddyn ariannol gyntaf honno sy'n disgyn ar y dyddiad hwnnw neu ar ei ôl.

27 Cyfarwyddydau a chanllawiau i'r Panel

- (1) Caniateir amrywio neu ddirymu cyfarwyddyd o dan adran 25 gan gyfarwyddyd dilynol ar unrhyw adeg.
- (2) Rhaid i'r Panel gydymffurfio â chyfarwyddyd a roddir iddo o dan adran 25.
- (3) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau ynghylch y modd yr arferir y Panel ei swyddogaethau yn unol ag adrannau 25 a 26; a rhaid i'r Panel, pan fo'n arfer ei swyddogaethau yn y modd hwnnw, roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir o dan yr is-adran hon.

28 Datganiadau polisi tâl

- (1) Rhaid i bwyllgor pontio a sefydlir gan awdurdodau sy'n uno gyhoeddi argymhellion o ran y datganiadau polisi tâl sydd i'w paratoi gan yr awdurdod cysgodol ar gyfer y brif ardal y mae eu prif ardaloedd i gael eu huno i'w chreu.
- (2) Rhaid cyhoeddi'r argymhellion yn ddim hwyrach na 42 o ddyddiau cyn y dyddiad y sefydlir yr awdurdod cysgodol neu y cynhelir etholiadau ar gyfer yr awdurdod cysgodol.
- (3) Rhaid i awdurdod cysgodol baratoi a chymeradwyo datganiad polisi tâl (a chaiff ei ddiwygio) yn unol ag adrannau 38(2) i (5) a 39(1), (4) a (5) o Ddeddf Lleoliaeth 2011 –
  - (a) ar gyfer y cyfnod sy'n dechrau â chymeradwyo'r datganiad polisi tâl ac sy'n dod i ben yn union cyn y dyddiad trosglwyddo, a
  - (b) ar gyfer y flwyddyn ariannol gyntaf y bydd prif awdurdod lleol ar gyfer y brif ardal newydd.
- (4) Ni chaniatier i awdurdod cysgodol benodi neu ddyndodi prif swyddog (o fewn ystyr adran 43(2) of Ddeddf Lleoliaeth 2011) hyd nes y bydd y datganiad polisi tâl o dan is-adran (3)(a) wedi ei baratoi a'i gymeradwyo.
- (5) Mae adrannau 38(2) i (5) a 39(1), (4) a (5), 41(1) a (2) a 42(1) a (2) o Ddeddf Lleoliaeth 2011 yn gymwys yn unol â hynny ond fel pe bai'r awdurdod cysgodol yn awdurdod perthnasol a'r cyfnod a grybwyllir yn is-adran (3)(a) yn flwyddyn ariannol.
- (6) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau ynghylch cyflawni dyletswyddau a osodir gan yr adran hon a rhaid i bwyllgorau pontio ac awdurdodau cysgodol, wrth gyflawni dyletswyddau a osodir gan yr adran hon, roi sylw i unrhyw ganllawiau o'r fath.

Cyfyngiadau ar drafodion a recriwtio etc. gan awdurdodau sy'n uno

29 Cyfyngu ar drafodion a recriwtio etc. drwy gyfarwyddyd

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo –
  - (a) na chaiff awdurdod sy'n uno gyflawni gweithgaredd cyfyngedig oni bai ei fod wedi ystyried barn person neu bersonau penodedig ynghylch priodoldeb cyflawni'r gweithgaredd;
  - (b) na chaiff awdurdod sy'n uno gyflawni gweithgaredd cyfyngedig oni bai bod person neu bersonau penodedig wedi rhoi cydsyniad ysgrifenedig i gyflawni'r gweithgaredd.
- (2) Y gweithgareddau cyfyngedig yw –
  - (a) gwneud caffaeliad neu warediad tir perthnasol;
  - (b) ymrwmo i gontract neu gytundeb perthnasol;
  - (c) gwneud caffaeliad cyfalaf perthnasol;
  - (d) rhoi grant neu gymorth ariannol arall perthnasol;
  - (e) rhoi benthyciad perthnasol;
  - (f) cynnwys swm o gronfeydd ariannol wrth gefn mewn cyfrifiad o dan adran 32 o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992;

- (g) dechrau'r broses o recriwtio (gan gynnwys drwy recriwtio mewnol) –
  - (i) prif swyddog anstatudol a grybwyllir yn adran 2(7) o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989;
  - (ii) dirprwy brif swyddog a grybwyllir yn adran 2(8) o'r Ddeddf honno.
- (3) Caiff Gweinidogion Cymru gyfarwyddo bod rhaid i awdurdod sy'n uno sy'n ceisio penodi neu ddynodi person i swydd gyfyngedig (gan gynnwys o blith ei swyddogion presennol) gydymffurfio â gofynion penodedig ynghylch y penodiad neu'r dynodiad.
- (4) Ystyr "swydd gyfyngedig", mewn perthynas ag awdurdod sy'n uno, yw –
  - (a) pennaeth ei wasanaeth cyflogedig a ddynodir o dan adran 4(1) o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989;
  - (b) ei swyddog monitro a ddynodir o dan adran 5(1) o'r Ddeddf honno;
  - (c) prif swyddog statudol a grybwyllir yn adran 2(6) o'r Ddeddf honno.
- (5) Rhaid i awdurdod sy'n uno –
  - (a) darparu manylion ynghylch cynnig arfaethedig i gyflawni gweithgaredd cyfyngedig i unrhyw berson a bennir at ddibenion is-adran (1)(a) neu (b) mewn perthynas â'r gweithgaredd hwnnw;
  - (b) darparu manylion i Weinidogion Cymru ynghylch cynnig arfaethedig i benodi neu i ddynodi person i swydd gyfyngedig o dan amgylchiadau pan fo unrhyw ofynion yn gymwys mewn perthynas â'r penodiad neu'r dynodiad yn rhinwedd cyfarwyddyd o dan is-adran (3).
- (6) Os rhoddir barn at ddibenion is-adran (1)(a) na fyddai'n briodol i awdurdod sy'n uno gyflawni gweithgaredd cyfyngedig ond bod yr awdurdod yn penderfynu ei gyflawni, rhaid i'r awdurdod gyhoeddi ei resymau dros wneud y penderfyniad hwnnw.
- (7) Nid yw adran 143A(1)(b) a (3) o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (argymhellion Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ar gyflogau) yn gymwys –
  - (a) pan fo cyfarwyddyd wedi ei roi o dan is-adran (1)(b) mewn perthynas â recriwtio prif swyddog anstatudol neu ddirprwy brif swyddog, i gynnig i dalu cyflog i'r person sy'n cael ei recriwtio sy'n wahanol i'r hyn a dalwyd i ragflaenydd y person hwnnw;
  - (b) pan fo cyfarwyddyd wedi ei roi o dan is-adran (3), i gynnig i dalu cyflog i'r person a benodir neu a ddynodir sy'n wahanol i'r hyn a dalwyd i ragflaenydd y person hwnnw.
- (8) Mae'r cyfeiriad yn is-adran (7) at adran 143A o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn cynnwys cyfeiriad at yr adran honno fel y mae'n cael effaith o dan adran 39 o'r Ddeddf hon.
- (9) Mae cyfarwyddyd a roddir o dan yr adran hon yn cael effaith o'r dyddiad a bennir yn y cyfarwyddyd.

30 Cyfarwyddydau o dan adran 29(1): atodol

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys mewn perthynas â chyfarwyddyd o dan adran 29(1).
- (2) Caniateir rhoi cyfarwyddyd mewn perthynas â'r canlynol –

- (a) un awdurdod sy'n uno;
  - (b) dau awdurdod penodedig neu ragor;
  - (c) awdurdodau o ddisgrifiad penodedig.
- (3) Caiff person a bennir fel person y mae'n ofynnol cael ei farn neu ei gydsyniad fod yn unrhyw awdurdod neu berson y mae Gweinidogion Cymru yn ei ystyried yn briodol, a chaiff hyn gynnwys Gweinidogion Cymru, unrhyw bwyllgor pontio ac unrhyw awdurdod cysgodol.
- (4) Caiff cyfarwyddyd bennu personau gwahanol—
- (a) mewn perthynas â materion gwahanol y mae'n ofynnol cael barn neu gydsyniad yn eu cylch;
  - (b) mewn perthynas â gwahanol awdurdodau sy'n uno neu ddisgrifiadau gwahanol o awdurdodau.
- (5) Caiff cyfarwyddyd bennu, mewn perthynas â'r un gweithgaredd cyfyngedig, ofynion gwahanol mewn perthynas â thrafodion o werthoedd gwahanol.
- (6) Caiff cyfarwyddyd bennu, mewn perthynas â recriwtio prif swyddog anstatudol neu ddirprwy brif swyddog—
- (a) gofynion gwahanol mewn perthynas â lefelau gwahanol o gydnabyddiaeth ariannol arfaethedig;
  - (b) gofynion gwahanol mewn perthynas â disgrifiadau gwahanol o swyddogion.
- (7) Caniateir rhoi barn neu gydsyniad at ddibenion cyfarwyddyd mewn perthynas â thrafodiad penodol neu drafodion o unrhyw ddisgrifiad.
- (8) Caniateir i unrhyw gydsyniad at ddibenion cyfarwyddyd gael ei roi yn ddiamod neu yn ddarostyngedig i amodau.
- (9) At ddibenion cyfarwyddyd sy'n ymwneud â recriwtio prif swyddog anstatudol neu ddirprwy brif swyddog, caiff barn a roddir, neu amodau y mae cydsyniad yn ddarostyngedig iddynt, ymwneud yn benodol—
- (a) â'r gydnabyddiaeth ariannol sydd i fod yn daladwy i berson sy'n cael ei recriwtio;
  - (b) â hyd penodiad.
- (10) Mae unrhyw ddeddfiadau sy'n ymwneud â chaffaeliadau neu warediadau, ymrwymo i gontractau neu gytundebau, rhoi grantiau neu gymorth ariannol arall, rhoi benthyciadau, neu recriwtio neu benodi personau gan awdurdodau sy'n uno yn cael effaith yn ddarostyngedig i unrhyw gyfarwyddyd.
- (11) Mae cydsyniad sy'n ofynnol gan gyfarwyddyd yn ychwanegol at unrhyw gydsyniad sy'n ofynnol gan unrhyw un neu ragor o'r ddeddfiadau hynny.

31 Cyfarwyddydau o dan adran 29(1): darpariaeth bellach ynghylch cronfeydd wrth gefn

- (1) Caiff cyfarwyddyd o dan adran 29(1)—
- (a) darparu nad yw barn neu gydsyniad y person neu'r personau a bennir yn y cyfarwyddyd yn ofynnol er mwyn cynnwys, mewn cyfrifiad o dan adran 32 o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992, gronfeydd ariannol wrth gefn o ddisgrifiad a bennir yn y cyfarwyddyd;

- (b) darparu, mewn perthynas ag unrhyw awdurdod sy'n uno, neu ddisgrifiad o awdurdod sy'n uno, nad yw barn neu gydsyniad yn ofynnol er mwyn cynnwys mewn cyfrifiad o'r fath swm o gronfeydd ariannol wrth gefn nad yw'n fwy na swm a bennir yn y cyfarwyddyd neu a ddyfernir oddi tano.
- (2) Os yw cyfarwyddyd yn cynnwys darpariaeth yn rhinwedd is-adran (1), mae'r cyfeiriad yn adran 29(2)(f) at swm o gronfeydd ariannol wrth gefn i'w ddarllen fel cyfeiriad at swm o gronfeydd ariannol wrth gefn ac eithrio swm a ganiateir gan y cyfarwyddyd.

32 Cyfarwyddydau o dan adran 29(3): atodol

- (1) Mae'r adran hon yn gymwys mewn perthynas â chyfarwyddyd o dan adran 29(3).
- (2) Caniateir rhoi cyfarwyddyd mewn perthynas â'r canlynol –
  - (a) un awdurdod sy'n uno;
  - (b) dau awdurdod penodedig neu ragor;
  - (c) awdurdodau o ddisgrifiad penodedig.
- (3) Caiff cyfarwyddyd bennu gofynion gwahanol ar gyfer swyddi o ddisgrifiadau gwahanol.
- (4) Caiff gofynion a osodir ar awdurdod sy'n uno gan gyfarwyddyd ymwneud, yn benodol –
  - (a) â'r gydnabyddiaeth ariannol sydd i fod yn daladwy i berson a benodir neu a ddynodir;
  - (b) â hyd penodiad neu ddynodiad.
- (5) Mae unrhyw ddeddfiadau sy'n ymwneud â recriwtio, dynodi neu benodi personau gan awdurdodau sy'n uno yn cael effaith yn ddarostyngedig i unrhyw gyfarwyddyd.

33 Cyfarwyddydau: canlyniadau tramgwyddo

- (1) Mae caffaeliad neu warediad a wneir mewn modd sy'n tramgwyddo cyfarwyddyd a roddir o dan adran 29 yn ddi-rym.
- (2) Mae contract (gan gynnwys contract cyflogaeth) neu gytundeb yr ymrwymir iddo mewn modd sy'n tramgwyddo cyfarwyddyd a roddir o dan adran 29 yn anorfodadwy.
- (3) Mae grant neu gymorth ariannol arall, neu fenthyciad, a roddir mewn modd sy'n tramgwyddo cyfarwyddyd a roddir o dan adran 29 yn ad-daladwy.
- (4) Os yw awdurdod sy'n uno yn cynnwys cronfeydd ariannol wrth gefn mewn cyfrifiad o dan adran 32 o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 mewn modd sy'n tramgwyddo cyfarwyddyd a roddir o dan adran 29, mae'r awdurdod i'w drin at ddibenion adran 30(8) o'r Ddeddf honno fel pe na bai wedi gwneud y cyfrifiadau sy'n ofynnol gan Bennod 3 o Ran 1 o'r Ddeddf honno.

34 Dehongli adrannau 29 i 36

- (1) Yn adrannau 29 a 35, ystyr "caffaeliad neu warediad tir perthnasol" yw caffael neu waredu tir os yw'r gydnabyddiaeth am y caffaeliad neu'r gwarediad yn fwy na £150,000.
- (2) Yn is-adran (1) mae'r cyfeiriad at gaffael neu waredu tir yn cynnwys –
  - (a) caffael neu roi neu waredu unrhyw fuddiant mewn tir,

- (b) ymrwymo i gontract i gaffael neu waredu tir neu i gaffael neu roi neu waredu unrhyw fuddiant mewn tir, ac
  - (c) caffael neu roi opsiwn i gaffael unrhyw dir neu unrhyw fuddiant mewn tir.
- (3) Yn adrannau 29 a 35, ystyr “contract neu gytundeb perthnasol” yw –
- (a) unrhyw gontract, ac eithrio contract cyfalaf, y mae’r gydnabyddiaeth oddi tano yn fwy na £150,000 pan fo –
    - (i) cyfnod y contract yn ymestyn y tu hwnt i’r dyddiad trosglwyddo, neu
    - (ii) y caniateir ymestyn y cyfnod hwnnw y tu hwnt i’r dyddiad trosglwyddo o dan delerau’r contract,
  - (b) unrhyw gontract cyfalaf y mae’r gydnabyddiaeth oddi tano yn fwy na £500,000, neu
  - (c) unrhyw gytundeb fframwaith o fewn ystyr rheoliad 2(1) o Reoliadau Contractau Cyhoeddus 2006 (O.S. 2006/5) pan fo –
    - (i) cyfnod y cytundeb fframwaith yn ymestyn y tu hwnt i’r dyddiad trosglwyddo, neu
    - (ii) y caniateir ymestyn y cyfnod hwnnw y tu hwnt i’r dyddiad trosglwyddo o dan delerau’r cytundeb fframwaith.
- (4) Yn is-adran (3) ystyr “contract cyfalaf” yw contract y mae’r gydnabyddiaeth sy’n daladwy gan yr awdurdod sy’n uno mewn perthynas ag ef yn wariant cyfalaf at ddibenion Pennod 1 o Ran 1 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2003 (cyllid cyfalaf).
- (5) Yn adrannau 29 a 35, ystyr “caffaeliad cyfalaf perthnasol” yw caffaeliad cyfalaf cyfranddaliadau neu gyfalaf benthyciad mewn unrhyw gorff corfforaethol y mae’r gydnabyddiaeth mewn perthynas ag ef yn fwy na £500,000, ac eithrio caffaeliad cyfalaf benthyciad pan fo –
- (a) caffaeliad y cyfalaf benthyciad yn fuddsoddiad at ddibenion rheoli materion ariannol yr awdurdod sy’n uno mewn modd darbodus, a
  - (b) y buddsoddiad yn cael ei ychwanegu at restr swyddogol a gedwir gan awdurdod cymwys mewn gwladwriaeth AEE.
- (6) Yn is-adran (5) (ac yn yr is-adran hon) –
- ystyr “awdurdod cymwys” (“*competent authority*”) yw awdurdod sy’n gyfrifol am gynnal y rhestr swyddogol mewn Gwladwriaeth AEE;
- o ran “rhestr swyddogol” (“*official list*”) –
- (a) mewn perthynas â’r Deyrnas Unedig, mae iddi’r ystyr a roddir i “official list” gan adran 103(1) o Ddeddf Gwasanaethau a Marchnadoedd Ariannol 2000, a
  - (b) mewn perthynas ag unrhyw Wladwriaeth AEE arall, yr ystyr yw’r rhestr gyfatebol a gedwir gan yr awdurdod cymwys yn y Wladwriaeth honno.
- (7) Yn adrannau 29 a 35, ystyr “grant neu gymorth ariannol arall perthnasol” yw grant neu gymorth ariannol arall (ac eithrio benthyciad) o fwy na £150,000.
- (8) Yn adrannau 29 a 35, ystyr “benthyciad perthnasol” yw benthyciad o fwy na £150,000 pan fo –

- (a) cyfnod y benthyciad yn ymestyn y tu hwnt i'r dyddiad trosglwyddo, neu
  - (b) y caniateir ymestyn y cyfnod hwnnw y tu hwnt i'r dyddiad trosglwyddo, o dan delerau'r benthyciad.
- (9) Yn adrannau 29 i 32 a 36, ystyr "penodedig" yw wedi ei bennu mewn cyfarwyddyd a roddir o dan adran 29.

35 Dyfarnu a yw trothwyon ariannol wedi eu croesi

- (1) At ddiben dyfarnu a yw trothwy ariannol a nodir yn adran 34 wedi ei groesi –
- (a) yn achos caffaeliad neu warediad tir perthnasol, mae'r gydnabyddiaeth ar gyfer unrhyw gaffaeliad neu warediad tir arall sy'n ymwneud â'r un mater, neu fater o ddisgrifiad tebyg, a wneir gan yr awdurdod sy'n uno ar ôl 26 Ionawr 2015 (sef y diwrnod y cyflwynwyd y Bil ar gyfer y Ddeddf hon i Gynulliad Cenedlaethol Cymru) i ffurfio rhan o'r dyfarniad;
  - (b) yn achos contract neu gytundeb perthnasol, mae'r gydnabyddiaeth o dan unrhyw gontract neu gytundeb arall sy'n ymwneud â'r un mater, neu fater o ddisgrifiad tebyg, yr ymrwma'r awdurdod sy'n uno iddo ar ôl 26 Ionawr 2015 i ffurfio rhan o'r dyfarniad;
  - (c) yn achos caffaeliad cyfalaf perthnasol, mae'r gydnabyddiaeth mewn perthynas â chaffaeliad cyfalaf cyfranddaliadau neu gyfalaf benthyciad yn yr un corff corfforaethol a wneir gan yr awdurdod sy'n uno ar ôl 26 Ionawr 2015 (ac eithrio caffaeliad pan fodlonir yr amodau a nodir ym mharagraffau (a) a (b) o adran 34(5)) i ffurfio rhan o'r dyfarniad;
  - (d) yn achos grant neu gymorth ariannol arall perthnasol, mae swm unrhyw grant neu gymorth ariannol arall (ac eithrio benthyciad) a roddir gan yr awdurdod sy'n uno i'r un person ar ôl 26 Ionawr 2015 i ffurfio rhan o'r dyfarniad;
  - (e) yn achos benthyciad perthnasol, mae swm unrhyw fenthyciad a roddir gan yr awdurdod sy'n uno i'r un person ar ôl 26 Ionawr 2015 i ffurfio rhan o'r dyfarniad.
- (2) Pan na fo'r gydnabyddiaeth neu unrhyw ran o'r gydnabyddiaeth mewn perthynas â thrafodiad ar ffurf arian, mae'r trothwyon a nodir yn adran 34 yn gymwys i werth y gydnabyddiaeth.
- (3) Wrth ddyfarnu a yw trothwy a nodir yn adran 34 wedi ei groesi, pan fo cwestiwn yn codi ynghylch gwerth y gydnabyddiaeth mewn perthynas â thrafodiad, a bod y personau o dan sylw yn methu â dod i gytundeb, at ddibenion y dyfarniad mae Gweinidogion Cymru i benderfynu ar y cwestiwn.
- (4) Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, roi ffigur gwahanol yn lle'r un a nodir am y tro yn is-adran (1), (3)(a) neu (b), (5), (7) neu (8) o adran 34.

36 Canllawiau mewn perthynas â thrafodion, recriwtio etc.

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau –
- (a) ynghylch gweithrediad adrannau 29 i 35;
  - (b) mewn perthynas ag unrhyw gyfarwyddyd a roddir o dan adran 29;

- (c) ar gyflawni gweithgareddau cyfyngedig;
  - (d) ar benodi a dynodi personau i swyddi cyfyngedig.
- (2) Rhaid i awdurdodau sy'n uno ac unrhyw bersonau penodedig roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir o dan is-adran (1).
- (3) Yn is-adran (1), mae i "gweithgaredd cyfyngedig" a "swydd gyfyngedig" yr ystyr a roddir iddynt yn adran 29.

Gofynion gwybodaeth

37 Gofyniad ar awdurdod sy'n uno i ddarparu gwybodaeth i Weinidogion Cymru

Caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i awdurdod sy'n uno ddarparu i Weinidogion Cymru unrhyw wybodaeth y mae Gweinidogion Cymru o'r farn ei bod yn briodol ei gwneud yn ofynnol ei darparu iddynt at ddibenion rhoi effaith i drosglwyddo swyddogaethau'r awdurdod sy'n uno i'r prif awdurdod lleol newydd ar gyfer y brif ardal newydd y mae ardal yr awdurdod sy'n uno i gael ei huno i'w chreu, neu fel arall mewn cysylltiad â hynny.

38 Gofyniad ar awdurdod sy'n uno i ddarparu gwybodaeth i awdurdodau eraill

- (1) Caiff Gweinidogion Cymru ei gwneud yn ofynnol i awdurdod sy'n uno ddarparu i gorff perthnasol unrhyw wybodaeth y mae Gweinidogion Cymru o'r farn ei bod yn briodol ei gwneud yn ofynnol i'r awdurdod sy'n uno ei darparu i'r corff perthnasol at ddibenion rhoi effaith i drosglwyddo swyddogaethau'r awdurdod sy'n uno i'r prif awdurdod lleol newydd ar gyfer y brif ardal newydd y mae ardal yr awdurdod sy'n uno i gael ei huno i'w chreu, neu fel arall mewn cysylltiad â hynny.
- (2) Mae'r canlynol yn gyrrff perthnasol –
- (a) unrhyw awdurdod arall sy'n uno y mae ei ardal i gael ei uno i greu'r un brif ardal newydd;
  - (b) y pwyllgor pontio a sefydlwyd gan yr awdurdod sy'n uno ac awdurdod arall neu awdurdodau eraill sy'n uno;
  - (c) yr awdurdod cysgodol ar gyfer y brif ardal newydd.

Darpariaethau eraill sy'n ymwneud â Phanel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol

39 Ymestyn dros dro swyddogaethau Panel sy'n ymwneud â phenaethiaid gwasanaethau cyflogedig i brif swyddogion

- (1) Mae adran 143A o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (swyddogaethau Panel mewn perthynas â chyflogau penaethiaid gwasanaethau cyflogedig) yn cael effaith mewn perthynas â chyflog ar gyfer gwasanaeth neu wasanaethau yn ystod y cyfnod perthnasol a delir i brif swyddog prif awdurdod lleol nad yw'n bennaeth gwasanaeth cyflogedig fel ag y mae mewn perthynas â chyflog a delir i'r pennaeth gwasanaeth cyflogedig hwnnw.
- (2) Yn is-adran (1) –
- ystyr "y cyfnod perthnasol" ("*the relevant period*") yw'r cyfnod sy'n dechrau â'r diwrnod y daw'r adran hon i rym ac sy'n dod i ben â 31 Mawrth 2020;

mae i "pennaeth gwasanaeth cyflogedig" ("*head of paid service*") a "cyflog" ("*salary*") yr ystyron a roddir gan adran 143A(7) o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011;

mae i "prif swyddog", mewn perthynas â phrif awdurdod lleol, yr ystyr a roddir i "chief officer" yn adran 43(2) o Ddeddf Lleoliaeth 2011.

- (3) Caiff Gweinidogion Cymru ddyroddi canllawiau ynghylch arfer ei swyddogaethau o dan adran 143A o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn unol ag is-adran (1); ac wrth arfer y swyddogaethau hynny yn unol â'r is-adran honno rhaid i'r Panel roi sylw i unrhyw ganllawiau a ddyroddir o dan yr is-adran hon.

40 Newidiadau i'r ddyletswydd i roi sylw i argymhellion y Panel ynghylch cyflogau

- (1) Mae adran 143A o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (swyddogaethau'r Panel mewn perthynas â chyflogau penaethiaid gwasanaethau cyflogedig) wedi ei diwygio fel a ganlyn.
- (2) Ar ôl is-adran (3) mewnosoder –
- “(3A) Ond caiff awdurdod perthnasol cymwys sydd wedi ymgynghori â'r Panel ynghylch gostyngiad arfaethedig mewn cyflog wneud y gostyngiad cyn derbyn argymhelliad gan y Panel os nad yw'r contract y mae'r cyflog yn daladwy oddi tano yn atal yr awdurdod rhag newid y cyflog ar ôl derbyn argymhelliad.
- (3B) Pan fo awdurdod perthnasol cymwys yn newid cyflog ei bennaeth gwasanaeth cyflogedig yn unol ag is-adran (3A) ac yn derbyn argymhelliad gan y Panel ynghylch y newid wedi hynny –
- (a) rhaid iddo ailystyried y cyflog, a
- (b) wrth wneud hynny, rhaid iddo roi sylw i'r argymhelliad.”
- (3) Ar ôl is-adran (4) mewnosoder –
- “(4A) Rhaid i'r Panel hysbysu Gweinidogion Cymru am bob argymhelliad y mae'n ei wneud o dan yr adran hon.”
- (4) Ar ôl is-adran (5) mewnosoder –
- “(5A) Rhaid i awdurdod perthnasol cymwys –
- (a) hysbysu'r Panel a Gweinidogion Cymru am ei ymateb i argymhelliad a wnaed gan y Panel ynghylch newid i gyflog ei bennaeth gwasanaeth cyflogedig cyn diwedd y cyfnod o 14 o ddiwrnodau sy'n dechrau â'r diwrnod y mae'r awdurdod yn penderfynu ar yr ymateb, a
- (b) peidio â newid y cyflog cyn –
- (i) diwedd y cyfnod o wyth wythnos sy'n dechrau â'r diwrnod y mae'r awdurdod yn hysbysu Gweinidogion Cymru o dan baragraff (a), neu

- (ii) os yw Gweinidogion Cymru, cyn diwedd y cyfnod hwnnw, yn hysbysu'r awdurdod na fyddant yn rhoi cyfarwyddyd i'r awdurdod o dan is-adran (5B), y diwrnod y derbynir yr hysbysiad hwnnw.
- (5B) Os yw Gweinidogion Cymru yn ystyried bod ymateb awdurdod perthnasol cymwys i argymhelliad a wnaed gan y Panel ynghylch newid i gyflog yn golygu y bydd yr awdurdod yn talu (neu, o dan is-adran (3A), ei fod yn talu) cyflog sy'n anghyson â'r argymhelliad, caiff Gweinidogion Cymru –
  - (a) cyfarwyddo'r awdurdod i ailystyried y cyflog, a
  - (b) pennu yn y cyfarwyddyd erbyn pryd y mae'n rhaid i'r awdurdod wneud hynny."

41 Aelodaeth y Panel

- (1) Mae paragraff 1 o Atodlen 2 i Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (aelodaeth y Panel) wedi ei ddiwygio fel a ganlyn.
- (2) Yn is-baragraff (1), yn lle "Pum" rhodder "Dim llai na 3, a dim mwy na 7,".
- (3) Hepgorer is-baragraff (5) (cyflogeion awdurdodau lleol etc. heb eu hanghymhwyso rhag bod yn aelodau).

Amrywiol

42 Arolwg o gynghorwyr ac ymgeiswyr na fu iddynt lwyddo i gael eu hethol yn gynghorwyr

- (1) Mae adran 1 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 (dyletswydd i gynnal arolwg o gynghorwyr ac ymgeiswyr na fu iddynt lwyddo i gael eu hethol yn gynghorwyr) wedi ei diwygio fel a ganlyn.
- (2) Yn is-adran (2) (awdurdod lleol i gynnal arolwg ar ôl pob etholiad cyffredin), yn lle "ar ôl pob" rhodder ", neu drefnu i gynnal arolwg, mewn perthynas â phob".
- (3) Ar ôl is-adran (3) mewnosoder –
  - “(3A) Yn achos etholiad cyffredin caniateir i arolwg gael ei gynnal –
    - (a) yn llwyr ar ôl yr etholiad cyffredin, neu
    - (b) drwy ofyn i'r ymgeiswyr i gael eu hethol i swydd cynghorydd ateb y cwestiynau rhagnodedig cyn yr etholiad cyffredin a chrynhoi'r wybodaeth a ddarparwyd wedi hynny."
- (4) Yn is-adran (5) (dim dyletswydd i ddarparu gwybodaeth) yn lle "gynghorydd neu ymgeisydd na lwyddodd i gael ei ethol i swydd cynghorydd" rhodder "unrhyw unigolyn".
- (5) Hepgorer adran (6) (awdurdod lleol i wneud trefniadau i wybodaeth gael ei darparu yn ddienw).

43 Cynigion a gyflwynwyd cyn i Ran 3 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 gychwyn

Yn adran 74(2) o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 (adolygiadau o dan Ran 4 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 sy'n mynd rhagddynt ar adeg cychwyn Rhan 3 o Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013), mewnosoder ar y diwedd "ac at ddibenion cynigion a gyflwynwyd i Weinidogion Cymru cyn yr adeg honno."

Atodol

44 Rheoliadau

- (1) Mae unrhyw bŵer gan Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau o dan y Ddeddf hon yn arferadwy drwy offeryn statudol.
- (2) Ni chaniateir i reoliadau uno a rheoliadau o dan adran 10 neu 11 gael eu gwneud oni bai bod drafft o'r offeryn statudol sy'n cynnwys y rheoliadau wedi ei osod gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, a'i gymeradwyo drwy benderfyniad ganddo.
- (3) Mae offeryn statudol sy'n cynnwys rheoliadau o dan adran 24 neu 35(4) yn ddarostyngedig i'w ddiddymu yn unol â phenderfyniad gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.

45 Dehongli

Yn y Ddeddf hon—

mae i "adolygiad cychwynnol" (*"initial review"*) yr ystyr a roddir gan adran 16(2);
mae i "awdurdod cysgodol" (*"shadow authority"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(7);
mae i "awdurdod sy'n uno" (*"merging authority"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(3);
ystyr "y Comisiwn" (*"the Commission"*) yw Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru;

mae i "dyddiad trosglwyddo" (*"transfer date"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(8);
mae i "newidiadau canlyniadol perthnasol" (*"relevant consequential changes"*) yr ystyr a roddir gan adran 16(3);

ystyr "y Panel" (*"the Panel"*) yw Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol;

mae i "prif ardal" (*"principal area"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(4);

mae i "prif ardal arfaethedig" (*"proposed principal area"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(6);

mae i "prif awdurdod lleol" (*"principal local authority"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(5);

mae i "pwyllgor pontio" (*"transition committee"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(9);

mae i "rheoliadau uno" (*"merger regulations"*) yr ystyr a roddir gan adran 2(2);

mae i "trefniadau etholiadol" (*"electoral arrangements"*) yr ystyr a roddir gan adran 16(4);

mae i “yr ymgynghoreion mandadol” (“*the mandatory consultees*”) yr ystyr a roddir gan adran 19(3).

46 Cychwyn

- (1) Daw adrannau 25 i 28 a 37 i 43 i rym ar ddiwedd y cyfnod o 2 fis sy’n dechrau â’r diwrnod y caiff y Ddeddf hon y Cydsyniad Brenhinol.
- (2) Yn ddarostyngedig i hynny, daw’r Ddeddf hon i rym drannoeth y diwrnod y caiff y Ddeddf hon y Cydsyniad Brenhinol.

47 Enw byr

Enw byr y Ddeddf hon yw Deddf Llywodraeth Leol (Cymru) 2015.